

BOSNA HERSEK’TE TURİZM SEKTÖRÜ

Bosna Hersek, olağanüstü doğal güzelliklere, kültürel ve tarihî değerlere sahip olan, uygun iklim şartlarıyla cazibeli bir turizm merkezini teşkil etmektedir. Çeşitli kültür, din ve gelenekler, yüzyıllar boyunca Bosna Hersek topraklarında kesişerek özel bir turistik değer ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bosna Hersek’in coğrafi konumu, topografisi, tarihi zenginliği, kültürü, Avrupa Birliği’ne olan yakınlığı gibi nedenler, son 10 yılda turizm sektörünün hızlı bir şekilde gelişmesine olanak sağlamıştır. Bununla birlikte, Bosna Hersek’in çekici bir turizm merkezi olmasının bir diğer nedeni de turizm hizmetinde uygulanan makul fiyatlardır.

Bosna Hersek’in birçok kültürel ve doğal varlığa sahip olması, farklı turizm dallarının ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Başlıca dallar şunlardır:

Kültür turizmi – Bosna Hersek’in zengin ve çeşitli kültürel varlığı bu alanın daha da gelişebilmesine imkan sağlamaktadır. Şehir turizmi, yeni eser ve tarihi yerlerin keşfedilmesi, festival ve farklı alanlardaki etkinlikler, Bosna Hersek’in bu konuda sunabileceği ürünlerdir.

Sağlık turizmi – Bosna Hersek, şifalı termal suları olan ve wellness, spa gibi imkanlar sunan 16 kaplıca tesisine sahiptir. Doğru yatırımlarla geliştirilecek tesisler sağlık turizmi alanında gelir kaynağı olma potansiyeli taşımaktadır.

Dağ-Kış Turizmi – Bosna Hersek, kış-kayak turizmi talebini karşılayacak doğal potansiyele sahip konumdadır. Halihazırdaki kayak merkezlerinin potansiyel zenginliği, dağların çokluğu gibi hususlar, ekonomik kalkınmanın önceliklerinden olan sürdürülebilir turizm gelişimi açısından bir fırsat olarak görülmektedir.

Outdoor, spor ve macera turizmi – Bosna Hersek’te en fazla gelişen ve en çok talep gören turizm alanı outdoor sporlara yöneliktir. Ülkenin sahip olduğu nehirler, dağlar, mağaralar turistlerin ilgi odağı konumundadır.

Dînî turizm – Bosna Hersek’in turizmde önemli yeri olan, gelişmiş sayılan ve kültür turizmi ürünleriyle birlikte daha da büyüme kaydedebilecek bir alandır.

Eko-köy turizmi – Kültürel ve doğal mirasın korunmasına katkıda bulunmak, yerel bireyler ve işletmeler için finansal faydalar ve olumlu deneyimler sağlamak, yerli insanlarla ortaklaşa çalışmak ve onların yaşayışları, gelenekleri ve inançlarını tanımaya çalışmak gibi ilkelere dayanan bir turizm alanıdır. Bosna Hersek bu konuda ciddi gelişim potansiyeline ve kaynaklara sahiptir.

İstatistikler

2019 yılında Bosna Hersek'e gelen turist sayısı 1.641.000'e ulaşarak 2017 yılına göre %25, 2010 yılına göre ise %250 oranında artmıştır. Konaklama sayısı da 3.371.000'e ulaşarak 2017 yılına göre %25,9, 2010 yılına göre ise %238 oranında yükselmiştir. 2019 yılında gerçekleşen turist gelişlerinin %73'ünü yabancı turistler oluşturmuştur. Bosna Hersek, 2008'den 2018 yılına kadar olan dönemde Batı Balkanlara gelen yabancı turist sayısı açısından ikinci en yüksek büyüme oranını gösterse de, bu rakam hâlâ bölgeye gelen turist sayısının toplamının ancak %3,3'ünü oluşturmaktadır. 2019 yılında turizm sektörü Bosna Hersek GSYİH'sinin toplamının %2,8'ini oluştururken ülkenin toplam istihdamının ancak %3,2'sini teşkil etmiştir ki bu oran Batı Balkan ekonomileri içinde ortalamanın altında kalmaktadır.

Avrupa, Bosna Hersek turizmi açısından en önemli piyasadır. Zira Avrupalı turistler, 2019 yılında gelen bütün yabancı turistlerin %65'ini, toplam konaklamaların ise %68'ini oluşturmuştur. Asya bölgesi ise Bosna Hersek turizmi açısından ikinci piyasa olarak yerini almaktadır. Bu bölgeden gelen turist sayısında en büyük büyüme 2015-2019 döneminde kaydedilmiştir. Asyalı turistler, 2019 yılında, toplam gelen turistlerin %29'unu, toplam konaklamaların ise %26'sını oluşturmuştur.

2019 yılında Bosna Hersek'i en çok ziyaret eden turistler ülkesel bazda şöyle sıralanabilir:

1. Hırvatistan
2. Çin
3. Sırbistan
4. Türkiye
5. Slovenya
6. Suudi Arabistan
7. Almanya
8. İtalya
9. Güney Kore
10. Polonya

Yukarıda adı geçen ülkelerden gelen turistler 2019 yılında yapılan toplam gelişlerin %61,1'ini oluşturmuştur.

Bosna Hersek'teki entiteler bazında turist yapısında farklılıklar görülmektedir. 2019 yılında Bosna Hersek Federasyonu'na yapılan toplam ziyaretlerin %59'unu ve toplam konaklamaların %60,7'sini Avrupalı turistler oluşturmuştur. Asyalı turistler ise bu bölgeye yapılan ziyaretlerin %31,1'ini ve konaklamaların %31,8'ini teşkil etmiştir. Republika Srpska entitesinde ise toplam ziyaretlerin %90,9'unu ve konaklamaların %93,6'sını Avrupalı turistler oluşturmuştur. Bu rakamın %54'ü Sırbistan, Hırvatistan ve Slovenya'dan gelen turistlerdir.

Bosna Hersek Federasyonu'nda turist yapısı farklı farklı ülkelerden gelen turistlerden oluşmaktadır. Bu entiteye en çok sırasıyla şu ülkelerden turist gelmektedir: Hırvatistan, Çin,

Suudi Arabistan, Türkiye, Almanya, Slovenya, İtalya, Güney Kore, Sırbistan ve diğer Asya ülkeleri. Republika Srpska'ya ise başta Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya olmak üzere Türkiye, Almanya, Çin, Karadağ, Avusturya, İtalya ve Polonya'dan turist gelmektedir.

2021 yılında Bosna Hersek'e gelen turist sayısı 960.383 olup yapılan konaklamaların sayısı 2.230.920 olarak kaydedilmiştir. 2020 yılı ile kıyaslandığında turist gelişlerinde %91,7 oranında, konaklamalarda ise %79,6 oranında artış yaşanmıştır. Yerel turistlerin konaklamalarında %38,5 oranında, yabancı turistlerin konaklamalarında ise %142,8 oranında artış kaydedilmiştir. Toplam konaklamalarda yerel turistlerin payı %46,8, yabancı turistlerin payı ise %53,2 olarak gerçekleşmiştir.

Bosna Hersek'te 2021 yılında en fazla konaklama yapan yabancı turistlerin geldikleri ülkelerin payları şu şekildedir:

- Sırbistan: %15
- BAE: %12,5
- Hırvatistan: %10,8
- Suudi Arabistan: %7,8
- Almanya: %5,3
- Türkiye: %3,9
- Slovenya: %3,9
- Kuveyt: %3,7

Bu ülkelerden gelen turistlerin toplam konaklamalardaki payı %63,8'dir.

Bosna Hersek'te 2021 yılında en fazla süre/gün geçiren yabancı turistlerin geldikleri ülkeler şöyle sıralanabilir:

- İran: 4,6 gece
- Finlandiya: 4,3 gece
- Kuveyt: 4,0 gece
- Çin: 3,4 gece
- Malta: 3,4 gece
- Katar: 3,3 gece

Bosna Hersek'e ülkemizden gelen turist sayısı 2018'de 85.416, 2019'da 71.059, 2020'de 7.833 ve 2021 yılında 23.335 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'den gelen turistler 2018 yılında Bosna Hersek'te ortalama 1,6 gece, 2019'da 2,3 gece, 2020 ve 2021 yıllarında ortalama 2,1 gece konaklamışlardır.

Turizmin alt sektörleri

- Konaklama (otel)
- Yemek servisi (lokanta)
- Tur operatörleri ve yolcu firmaları
- Ulaşım

- Araç kiralama
- Fuar ve toplantı organizasyonu
- Spor faaliyetleri

2019 yılında turizmin alt sektörlerinde toplam 2196 kayıtlı şirket faaliyet göstermiştir. Bu şirketlerin %31'i yemek servisi (lokanta), %20'si ulaşım ve %17'si konaklama alanında faaliyet göstermişlerdir. Bahsi geçen şirketlerin en çok buldukları kantonlar ve bölgeler sırasıyla şu şekildedir: Saraybosna Kantonu (749), Hersek-Neretva Kantonu (303), Tuzla Kantonu (254), Banja Luka bölgesi (158), Una-Sana Kantonu (153), Zenica-Doboj Kantonu (123) ve Orta Bosna Kantonu (109).

2015-2019 yılları arasında Bosna Hersek'te konaklama kapasiteleri %56,1 oranında artış göstermiştir. Republika Srpska bölgesinde ise herhangi bir artış kaydedilmemiştir. 2019 yılında Bosna Hersek'te bulunan toplam 756 konaklama tesisinin %71'inin Bosna Hersek Federasyonunda yer aldığı tespit edilmiştir. 2021 itibariyle Batı Hersek Kantonu'nda %30, Hersek-Neretva Kantonu'nda %28, Una-Sana Kantonu'nda %21,8 oranında konaklama tesislerinin sayısında düşüş yaşandığı kaydedilmiştir. Bu durum bazı konaklama yapılarının mültecilerin kalabileceği kamplara dönüştürülmesinden kaynaklanmıştır.

2019 yılı itibariyle Bosna Hersek'te oda sayısı 18.740 olarak kaydedilmiştir. Bu sayının bölgelere göre dağılımı şu şekildedir:

- %71,6 Bosna Hersek Federasyonu,
- %27 Republika Srpska
- %1,4 Brčko bölgesi

Yukarıda bahsi geçen resmi konaklama tesisleri dışında, Bosna Hersek'in ilgili kurumları tarafından kaydedilmeyen, Booking.com gibi platformlarda yer alan, dinlenme veya kısa süreli konaklama hizmeti veren apartman, yazlık, hotel, villa gibi yapıların sayısının 437 civarında olduğu tespit edilmiştir.

Sorunlar

Bosna Hersek'in çok katmanlı idari yapısından kaynaklanan sorunlar turizm sektörünün bir devlet politikası olarak gelişmesini yavaşlatmaktadır. Bu konudaki yetkiler entitelere bırakılmış olup her iki entite de birbirinden farklı strateji, yasa ve düzenlemeleri geliştirmiştir. Devlet düzeyinde turizmle ilgili yönetmelikler Dış Ticaret ve Ekonomik İlişkiler Bakanlığınca kurulan bir çalışma grubu tarafından geliştirilmektedir. Ancak bahse konu kurumların arasındaki idari kopukluk, yönetmelik uyumsuzluğu gibi hususlar Bosna Hersek'in bir turizm destinasyonu olarak uluslararası piyasada görünürlüğünü azaltmaktadır.

Bosna Hersek'teki entitelerin, özel sektör ve eğitim sektörünün yanında sivil toplum örgütlerini muhatap almak suretiyle turizm sektörünü ilgilendiren stratejileri geliştirme ve uygulama işbirliğine girmeleri elzemdir. Bununla birlikte ülke turizmi hakkındaki istatistiklerin, uluslararası standartlara ve uygulamalara göre geliştirilmesi gerekmektedir.

Bosna Hersek'in son birkaç yılda bilhassa genç ve dinamik insanların ülkeyi terk etmesi sonucunda kaybettiği nüfus, turizm sekt rindeki istihdamı da olumsuz etkilemektedir.

Kültür ve doğada macera turizmi, Bosna Hersek'in sunduğu dünya piyasasının da yakından ilgilendiği en önemli turizm dalı olarak görülmektedir. Ancak bu alandaki değerlerin kullanımını ve tanıtımını, olması gereken seviyede bulunmamaktadır. Turistlerin daha kaliteli ve özel deneyim yaşayabilmesi adına kültür eserlerinin ve doğa parklarının daha iyi yönetilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.